

OD SEM

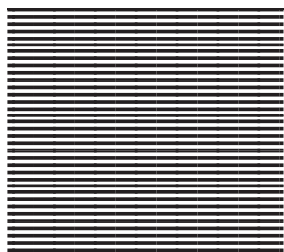
NEMŠČINA – SODOBNI JEZIK

Stojan Bračič

TURMBAU ZU BABEL

Es hatte aber alle Welt einerlei Zunge und Sprache. Da sie nun zogen gen Morgen, fanden sie ein ebenes Land im Lande Sinear, und wohnten daselbst. Und sie sprachen untereinander: Wohlauf, laß uns Ziegel streichen und brennen! und nahmen Ziegel zu Stein und Erdharz zu Kalk und sprachen: Wohlauf, laßt uns eine Stadt und einen Turm bauen, des Spitze bis an den Himmel reiche, daß wir uns einen Namen machen! denn wir werden sonst zerstreut in alle Länder.

Da fuhr der HERR hernieder, daß er sähe die Stadt und den Turm, die die Menschenkinder bauten. Und der HERR sprach: Siehe, es ist einerlei Volk und einerlei Sprache unter ihnen allen, und haben das angefangen zu tun; sie werden nicht ablassen von allem, was sie sich vorgenommen haben zu tun. Wohlauf, laßt uns herniederfahren und ihre Sprache daselbst verwirren, daß keiner des andern Sprache verstehe! Also zerstreute sie der HERR von dort alle Länder, daß sie mußten aufhören die Stadt zu bauen. Daher heißt ihr Name Babel, daß der HERR daselbst verwirrt hatte aller Länder Sprache und sie zerstreut von dort in alle Länder.

Nemščina, »jezik pesnikov in mislecev«, je danes materinščina nekaj več kot sto milijonov ljudi, ki živijo v ZRN, Avstriji, Švici, Liechtensteinu, Belgiji in na Južnem Tirolskem. V vseh teh državah je (deloma v kombinaciji z drugimi jeziki) tudi uradni jezik. Uradni, ne pa tudi materni jezik je tudi v Luxemburgu. Uporabljajo ga tudi še pripadniki narodnostnih manjšin, raztresenih praktično po vsem svetu.

Kot pri vseh svetovnih jezikih, ki se govorijo in pišejo v različnih državah (angleščina, francoščina, španščina), gre tudi pri nemščini za pluricentričnost, kar pomeni, da prihaja do določenih razlik med nacionalnimi varietetami predvsem v besedju (npr. *Quark* je skuta v Nemčiji, Avstriji uporabljajo *Topfen*), v spolu samostalnikov (npr. *die Mail* v Nemčiji proti *das Mail* v Avstriji) in izgovarjavi (npr. *Mathema'tik* v Nemčiji proti *Mathe'matik* v Avstriji) ter pravopisu (v Švici npr. ne uporabljajo več črke *ß*, temveč *ss*, npr. *Fuss*), pri čemer so te variante normirane in medsebojno enakovredne, vendar ne pomenijo praktično nobene ovire pri sporazumevanju. Tudi niso nujno pogojene s političnimi mejami, temveč so tudi geografsko zamejene. Tako so npr. razlike lahko večje med arealnima različicama nemškega jezika, ki se govorita in pišeta na severu Nemčije (*ich habe gestanden*) oz. na njenem jugu (*ich bin gestanden*), kot pa med različicama v južni Nemčiji in Avstriji (ki sta v obeh primerih *ich bin gestanden*). Tudi sodobni mediji brišejo ostrino obstoječih razlik.

Zadnja pravopisna reforma, ki je stopila v veljavo leta 2005, je dvignila veliko prahu. Mnogi so jo odklanjali, češ da ni dosledna, čeprav je prinesla določene spreprostitve. Še vedno pa se nemški samostalniki pišejo z veliko začetnico.

Izgovarjava ni toliko drugačna od zapisa kot npr. pri angleščini in francoščini. Nemščina pozna preglasene samoglasnike (*ä, ö, ü*), ki se izgovarjajo podobno kot v nekaterih slovenskih narečjih, nekaj dvoglasnikov (npr. *ei, eu*), šumevce, ki se izgovorijo kot slovenski /š/ ali /č/, zapišejo pa se s kar tremi (*sch*) oz. celo štirimi črkovnimi znaki (*tsch*). Glas (ali strokovno fonem) /h/ se izgovori na štiri načine (Ach-Laut, Ich-Laut, Hauchlaut, nemi Dehnungslaut) glede na to, v kakšnem položaju v besedi

se nahaja. Zaradi teh nians v izgovarjavi pa ne prihaja do nesporazumov, temveč se prejkone zasliši, da nekdo ni materni govorec. Pomensko razločevalne pa so lahko razlike med dolgimi in kratkimi samoglasniki (npr. *bitten* proti *bieten*).

Nemški jezik spada med jezike z najbogatejšim besednim zakladom. Obsega več kot sto tisoč gesel, zbranih v slovarju, ki sta ga pred približno 200 leti zasnovala brata Grimm in je bil dokončan v letu 1961. Besedišče nemščine pa se nenehno širi, saj ima zelo produktivne besedotvorne vzorce (izpeljanke in zloženke), ki se sproti prilagajajo novim družbenim potrebam in komunikaciji v strokovnih krogih. Tudi pomen izposojenk in tujk zaradi številnih migracijskih družbenih procesov ni zanemarljiv.

Oblikoslovje nemškega jezika pozna ednino in množino, štiri sklone, približno 180 nepravilnih glagolov in poleg indikativa in imperativa še glagolski naklon pogojnik/konjunktiv. Izrisuje se tendenca, da za nemščino tipični stavčni okvir v prostem stavku in z osebno glagolsko obliko na koncu odvisnika zlasti pod vplivom ustnega govora v različnih sodobnih medijih ni več dosledno upoštevan.

Sodobni nemški jezik je podvržen številnim vplivom, zlasti to velja za njegovo funkcijsko zvrst znanstveni jezik, kjer je nekoč tudi v mednarodnem merilu igral vodilno vlogo, ki jo pa danes globalno prevzema angleščina.

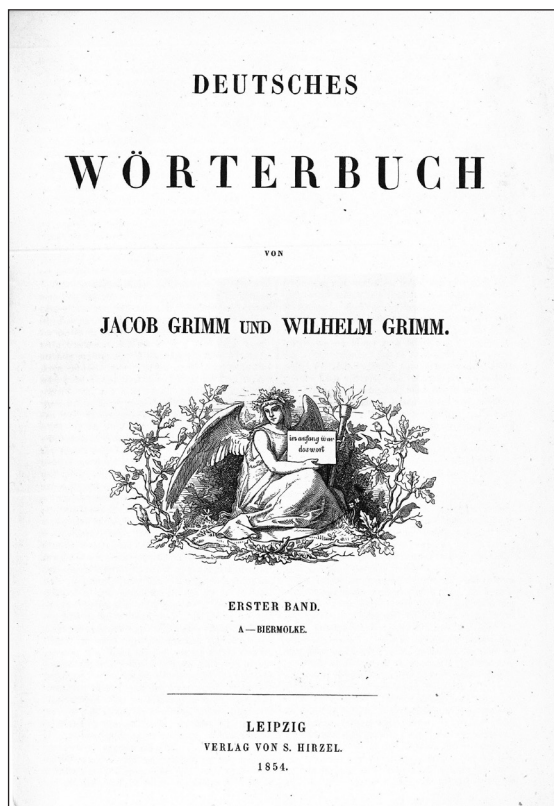
Zaradi gospodarske moči nemško govorečih dežel in zgodovinskih sprepletenosti z njimi nemščina kot tuji jezik ohranja svojo zanimivost, med drugim tudi na Slovenskem.

Viri:

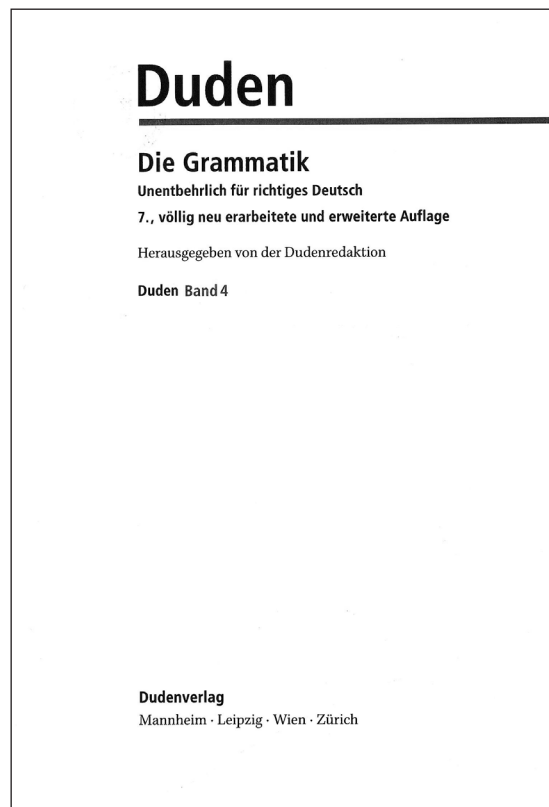
dtv-Brockhaus-Lexikon in 20 Bänden. Mannheim und München: dtv, 1988.

Ernst, Peter (ur.): *Einführung in die synchrone Sprachwissenschaft*. Wien, 1999.

Fleischer, Wolfgang/Helbig, Gerhard/Lerchner, Gotthard: *Kleine Enzyklopädie Deutsche Sprache*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1988.

Naslovna stran 1. zvezka izvirne izd. nemškega slovarja bratov Grimm, ki obsega 32 zvezkov (preko 33.000 strani) in je izhajal med letoma 1854 in 1961; brata Grimm sta sodelovala pri prvih treh zvezkih do svoje smrti 1859 (Wilhelm) oz. 1863 (Jacob).

Sodobna nemška slovnica iz zbirke *Duden in 12 Bänden*; sprti jo posodablajo in ponatiskujejo.